

Pariu cu liberul arbitru

Conceptul de liber arbitru aparține unui alt domeniu decât acela al legilor fundamentale ale științei. Dacă se încearcă deducerea comportării umane din legile științei, se cade în paradoxul sistemelor autodefinite. Dacă ceea ce face un individ poate fi dedus din legile fundamentale, atunci faptul însuși de a face predicția va putea modifica ceea ce se întâmplă. (Stephen Hawking – Visul lui Einstein și alte eseuri)

-Avem sau nu avem liber arbitru? Nae puse întrebarea zilei, așezat pe o bărnă, în grădinița cu pomi din spatele blocului. Era o duminică înnorată de octombrie, caldă încă. Băieții ar fi trebuit să meargă la baschet în parc, dacă nu ar fi existat amenințarea ploii. Terenurile din Tineretului, închise în pandemie, se deschiseseră acum și ar fi fost bine dacă prindeau unul liber. Cu ochii pe cer, ei îl așteptau pe Pompei, să coboare cu mingea lui cea nouă, indeciși totuși în privința deplasării.

-Unii zic că da, alții că nu, răspunse Petrică. Eu aș înclina spre da. De câte ori las lucrurile *la voia întâmplării* și nu mă implic... cu atenție și analiză, se întâmplă câte un accident, mai mic sau mai mare. Comportamentul cuiva nu se poate baza pe ideea că totul a fost predeterminat sau plănuit. Creierul omului e prea complex pentru a previziona toate sinapsele și impulsurile decizionale.

-*Good point*, aprecie Nae. Dar să-ți zic ce scrie Stephen Hawking. *Dacă un omuleț verde ne vizitează planeta, nu știm dacă e mecanism sau are liber arbitru*. Adică omulețul poate fi un robot manipulat de la distanță... fără ca noi să ne dăm seama. Și are dreptate! Ne agățăm de pretextul autodeterminării, pentru că pare *cool* sau nu știu... ca să nu se nască anarhie. Dar poate liberul arbitru nu există deloc!

-Să vă servesc un citat din Kierkegaard, interveni Paul. *Omul are posibilitatea alegerii în măsura în care își conștientizează sinele și purcede spre devenirea sa*. Așa că avem liber arbitru... în anumite condiții. A avea liber arbitru înseamnă *a decide conștient*. Responsabilitatea deciziei noastre e legată de Conștiința Unică și atunci, *alegera conștientă are efect* doar de la un anumit nivel de vibrație în sus. Sigur că trebuie să apeși un buton de reglaj dacă îți apare, pentru a nu lăsa un accident să ți se întâmple, dar nu cumva abținerea de la apăsare ar putea avea consecințe superior calitative...? Eu unul știu că, fără accidentul meu, afirmă doctorul, nu aș mai avut revelația *mindfulness*! Dacă m-aș fi întors în timp pentru a-l împiedica, m-aș fi lipsit de o experiență spirituală valoroasă. Este foarte posibil ca *decizia* pentru ce mi s-a întâmplat să fi fost luată tot de mine, un *eu* dintr-o altă buclă a timpului, sau dintr-un univers paralel și atunci expresia „*la voia întâmplării*” a lui Petrică să fie cel puțin... discutabilă.

-Bine dar atunci, de ce numim întâmplarea *hazard*? făcu Peter. Și de ce avem impresia că lucrurile sunt „scăpate de sub control” uneori, din cauza implicării noastre prea slabe?

-Este doar o impresie! Influența noastră se obține printr-o implicare... colaterală!

-Cum naiba să conteze doar implicarea *colaterală*, când atâtea lucruri se presupune ca ar trebui să fie reparate în lume? Peter le spuse apoi că există un procedeu genetic aflat acum la îndemâna oricărui *hacker* biologic, prin care poate fi rescrisă *cartea vieții*. Prin manipularea genetică, modificându-se secvențele de ADN, s-au obținut maimuțe albastre, șoareci luminescenți și... o mulțime de alte trăznăi!

-Da, zise Nae. *Propagarea genetică* poate duce la extincția unor specii întregi sau chiar a unor rase de oameni, cu scopul de „a repara” presupuse dezechilibre apărute în natură! Un oficial al ONU spunea că așa ceva ar fi mai grav decât bomba nucleară. Bioetica întreabă: cât te poți juca de-a Dumnezeu fără să-ți pese de ce cred ceilalți oameni? Nu putem ști cât de democratic va fi accesul la tratamentele genetice benefice. Unde sunt acum, Paul, gestionarii timpului, din viitor?

-Vor interveni când va trebui, afirmă doctorul, încrezător. Ca justificare, informă el, inginerii evoluționiști îl citează pe Darwin: *evoluției îi pasă doar de ce poate fi îmbunătățit!*

-Dar *a-ți păsa*, înseamnă azi ceva mai mult... cred. Peter făcu o pauză. Sincronizarea tuturor alegerilor, drumul către ordine!

-Ordinea socială - deziderat frumos, admise Paul. Dar să știi că mentalul colectiv va oscila mereu între anarhie și dictatură, iar nevoia de control ne va transforma, ca specie. Nu știm încă în ce! Procedeu *CRISPR* al geneticii va bate la fund orice tehnologie (chiar de tip *robo-cop*), pentru că va avea ca scop supraomul și prelungirea vieții!

-Tocmai văzând această *joacă de-a zeii*, reveni Nae la tema în discuție, Harari zice că nu există liber arbitru. Nu îmi aleg dorințele, spune el, doar le simt și acționez în consecință, ca un cobai cu o grefă pe creier, acționată de un impuls electric. Dacă o reacție biochimică în lanț mă face să apăs un buton, *nu înseamnă că eu aleg să apăs ci doar că îmi doresc, și atât. Nu înseamnă că mi-am ales dorința, ci doar că am simțit-o și am acționat în consecință.* El a ajuns la aceasta convingere după ce a văzut la ce pot duce modificările genetice. Sugestia implicită ar fi că *avem deja făcute aceste modificări... cu toții.*

-În schimb, Kahneman demonstrează în *Gândire rapidă, gândire lentă* că liberul arbitru *există*, aminti Petrică. Altfel, nu ar avea sens teoria decizională, nu?

-Controversa filozofico - religioasă e veche, informă doctorul, împăciuitor. Dar toate părerile ar trebui să plece de la înțelegerea *relației între suflet și voință*. Orice ființă are suflet – esență interioară, care decide dincolo de conștient.

-Stim asta, Paul, zise Nae, dar hai să nu vorbim despre suflet acum. Dacă întreb un șoarece de laborator cu stimulator electric implantat în creier, el îți va spune că *vrea singur* să se miște la stânga, chiar dacă-i spui *că tu i-ai indus reacția*. Nu-i normal să te întreb dacă nu cumva și oamenii răspund... la fel de predictibil, unor stimuli exteriori? Poate că nu avem deloc libertatea de a alege, ca ființe sociale și *nu există liber arbitru*, indiferent de calitatea vibrației sufletului.

-Pe de altă parte, făcu Petrică, un rezultat al deciziei poate să nu se vadă, fiind un cumul de mici rezultate ale unor impulsuri punctiforme de care nici măcar nu ne aducem aminte. Și atunci, *există un liber arbitru... involuntar.*

-Aiurea! Nu putem face abstracție de voință și de suflul vibrațional, nu înțelegeți?! Paul se ambalase. Grefe pe creier și manipulatori extraterestri care folosesc pe noi o tehnologie incomprehensibilă? Tot ce-i posibil. Dar deasupra lor... ce se află? Momentele de pe parcursul vieții când avem liber arbitru insistă doctorul, apăsând cuvintele, *sunt doar cele în care atingem vibrațiile unui palier înalt, dincolo de cauzalitate.*

-Apropo, Paul, criza asta sanitară a virusului este creație divină sau o manipulare a unor potențați malefici?

-Nici nu vreau să știu, făcu Paul. Eu o văd ca pe o manifestare „ecologică” a credințelor noastre profunde. Este efectul *Pandora* - planeta care s-a revoltat cu animale și plante cu tot (în filmul *Avatar*), împotriva invadatorilor avizi de profit. Este ceea ce am vrut și am ales. Nu știu dacă noi din prezent sau noi din viitor, nu contează. Nu de liber arbitru trebuie discutat în acest context ci de... implicația dublă. *Evenimentul atrage starea dar și... invers.*

-Cauzalitatea e un meci de ping – pong, așa îl vezi?

Paul își privi prietenii un moment. Apoi respiră adânc, părând să capteze toate razele rezidente ale soarelui, strecurate printre norii de toamnă. Nae încercă un rezumat simplu.

-OK. Creăm evenimente prin credința în ele. Obținem lucruri prin proiecție mentală. Atragem oameni care gândesc la fel, prin vibrație. Necazuri și bucurii de o parte a implicației duble, întâmplări de tot felul, de cealaltă parte.

-Ping-pong, ping-pong! se precipită Peter. Stare – întâmplare, întâmplare – stare! Este „liber” acest *arbitru* ?

-Pe mine mă interesează continuitatea... coincidențelor, explică doctorul, privind cerul care se însenina. Pe unde naiba întârzia Pompei cu mingea aia a lui? Mă interesează, ca gânditor holistic, procesul de transformare biunivocă, până când meciul devine fluid și nu mai contează decât frumusețea jocului!

Prin această metaforă cuantic – existențială și psiho – filozofică, cu tentă sportivă, Paul avu impresia că pune punct încercărilor băieților de a reduce discuția despre liberul arbitru la o simplă controversă intelectuală. Apoi îl auzi pe Pompei, strigând de la fereastră.

.....